

Prepričanja staršev o istospolnem starševstvu

Pregledni znanstveni članek

UDK 316.64:316.362.34

KLJUČNE BESEDE: istospolno starševstvo, vedenje mater in očetov, vrstniki, demografske spremenljivke

POVZETEK – Izvedli smo raziskavi, v katerih so starši predšolskih otrok ocenili razlike v vedenju mater in očetov do otroka in izrazili svoja prepričanja o družinah istospolnih staršev. Pričakovali smo, da imajo starši, ki zaznavajo manj razlik v vedenju mater in očetov do otrok, bolj pozitivno mnenje o družinah istospolnih staršev kot starši, ki zaznavajo več tovrstnih razlik. V prvi raziskavi je sodelovalo 146, v drugi pa 83 staršev predšolskih otrok. Sestavili smo vprašalnik o demografskih spremenljivkah in tri vprašalnike o razlikah v vedenju mater in očetov ter uporabili dva vprašalnika o prepričanjih o družinah istospolnih staršev (Klinc, 2011; Slameršek, 2011). Rezultati so potrdili postavljeno hipotezo. Več razlik, kot so starši zaznavali v vedenju mater in očetov, manj so se strinjali s sprejetjem novega družinskega zakonika v Sloveniji in izrazitejše je bilo njihovo prepričanje o negativnem vedenju vrstnikov do otrok istospolnih staršev. Rezultati so pokazali, da so zaznane razlike v vedenju mater in očetov ter prepričanja o istospolnem starševstvu povezana z ravno vernosti, izobrazbo in spolom staršev. V zaključku je predstavljena uporabna vrednost dobljenih rezultatov.

Review scientific paper

UDC 316.64:316.362.34

KEYWORDS: same-sex parenting, behaviour of mothers and fathers, peers, demographic variables

ABSTRACT – We performed two research studies in which parents of preschool children evaluated the differences in the behaviour of mothers and fathers towards children and expressed their beliefs related to the families of same-sex parents. We expected that parents who perceive fewer differences in the behaviour of mothers and fathers to their children have a more positive opinion on same-sex parent families than parents who perceive more differences. The first study included 146 and the other 83 parents of preschool children. We compiled a questionnaire of demographic variables and three questionnaires about the differences in the behaviour of mothers and fathers, and used two questionnaires on beliefs about same-sex parent families (Klinc, 2011; Slameršek, 2011). The results confirmed the hypothesis. The more differences the parents perceived in the behaviour of mothers and fathers, the less they agreed with the adoption of the new family code in Slovenia and the more expressive was their belief about the negative behaviour of peers to children of same-sex parents. The results showed that the perceived differences in the behaviour of mothers and fathers and the beliefs about same-sex parent families are associated with the level of religiousness, education and sex of parents. In conclusion, the practical value of the obtained results is stated.

1. Uvod

Številne raziskave (pregled v Verissimo idr., 2011) kažejo, da se je očetova vloga v zadnjih tridesetih letih močno spremenila zaradi sprememb na ekonomskem, socialnem in kulturnem področju. Kljub temu, da ženske ohranjajo svojo vodilno vlogo pri skrbi za otroke, prevzemajo vse več odgovornosti tudi za ekonomski položaj družine. Zato imajo očetje vse pomembnejšo vlogo pri negi in vzgoji njihovih otrok in domačih

opravih. Na otrokov razvoj vplivajo neposredno z interakcijo z njimi, kakor tudi posredno s tem, da soustvarjajo (v pozitivnem ali negativnem smislu) socialno in čustveno vzdušje v družini (Lamb, 2004; v Verissimo idr., 2011). Veliko raziskav (pregled v Cox, Owen, Henderson in Margand, 1992) kaže, da so očetje prav tako sposobni za nego otroka kot matere, obstajajo pa razlike v vedenju mater in očetov do otrok. Očetje manjkrat dvignejo otroka, manj ga varujejo, mu kažejo čustva, se mu smehljajo in se z njim pogovarjajo (pregled v Cox idr., 1992). Očetje tudi v manjši meri kot matere sprejemajo otroka takšnega, kot je (Rosen in Burke, 1999; Rosen in Rothbaum, 1993). Za očetovo interakcijo z otrokom je značilno predvsem spodbujanje k aktivnosti, matere pa otroka pomirjajo in mu nudijo udobje (John in Halliburton, 2009).

Sociološke definicije večinoma opredeljujejo družino "kot vsaj dvogeneracijsko skupnost in družbeno institucijo, ki skrbi za otroka/e" (Rener, Sedmak, Švab in Urek, 2006, str. 16). Statistične paradigme pa v ospredje postavljajo kriterij socialnega razmerja in zato štejejo kot družino tudi zakonca oziroma kohabitirajoča partnerja "tudi če nimata otrok, jih nikoli nista imela ali pa sta jih imela, vendar so zapustili družinsko gospodinjstvo" (Rener idr., 2006, str. 19). Vendar se družina v sodobnem času pomembno spreminja. Osvobaja se bioloških determinant, reprodukcija ni več vezana zgolj na heteroseksualno ureditev in zakonsko zvezo (Švab, 2001). Med istospolne ali homoseksualne družine uvrščamo lezbijke in geje (Rener idr., 2006). Za istospolne družine je značilno socialno starševstvo, pri katerem eden od staršev ali celo oba nista biološko, ampak socialno povezana z otrokom. Socialna vez je stalna, intimna, čustvena in povezana z ekonomsko odgovornostjo odrasle osebe za otroka/e (Semolič Ciljan, 2010).

Raziskave slovenskega javnega mnenja kažejo, da je kljub temu, da več kot 95 odstotkov udeležencev raziskave nima nobenega stika s homoseksualno osebo, homofobija med Slovenci prisotna. In prav odsotnost socialnih stikov je večkrat podlaga za oblikovanje stereotipov in predsodkov, na osnovi katerih nastane homofobija (Rener idr., 2006). Slovenske raziskave kažejo (glej Rener idr., 2006), da obstaja negativno prepričanje o družinah istospolnih staršev, pri čemer se glavni pomislek nanaša na bojazen pred negativnimi odzivi družbe na otroke, ki bi odraščali v takšnih družinah. Sicer pa obstajajo še drugi argumenti proti legalizaciji istospolnega starševstva, in sicer prepričanja o večjem številu razvojnih, vedenjskih in osebnostnih težav pri otrocih istospolnih staršev, diskriminatornih odnosih do otroka zaradi istospolnih staršev, vsiljenem življenju otrok v istospolnih družinah, prepričanja o tem, da so istospolne družine nenaravne in da je prisotna ogroženost otrok s strani istospolnih staršev (Rožanc Darovec, 2006).

Raziskavi, navedeni v nadaljnjem besedilu, kažeta, da je negativno mnenje o družinah istospolnih staršev neutemeljeno. Vzdolžna raziskava z mladostniki, starimi od 12 do 18 let (Wainright in Patterson, 2006), ni pokazala razlik med tistimi mladostniki, ki so živeli v družinah istospolnih staršev, in tistimi, ki so živeli v družinah heteroseksualnih staršev, in sicer v psihičnem blagostanju, kot sta samospoštovanje in anksioznost, v rezultatih šolanja, kot sta povprečna ocena in težave v šoli, v družinskih odnosih, njihovih partnerskih zvezah, zlorabi drog, delikventnosti in ustrahovanju

vrstnikov. Edina pomembna razlika je bila, da so se mladostniki istospolnih staršev čutili bolj povezane z drugimi mladostniki, ki so odraščali v istospolnih družinah.

V slovenski raziskavi, ki jo je izvedla A. Čuš (2011) in je v njej sodelovalo 122 udeležencev, starih od 21 do 62 let, se je pokazalo, da obstajajo povezave med osebnostnimi lastnostmi odraslih in njihovimi prepričanji o istospolnem starševstvu, vendar so zveze šibke. Raziskava je odkrila pomembno zvezo med sprejemljivostjo in prepričanji o istospolnem starševstvu, in sicer čim višji rezultat, kot so imeli udeleženci za sprejemljivost, tem manj negativnih prepričanj so imeli o družinah istospolnih staršev. Raziskava je pokazala tudi, da imajo več negativnih prepričanj o istospolnem starševstvu moški, starejši udeleženci, bolj verni udeleženci in ljudje, ki živijo na podeželju.

2. Hipoteze

Izvedli smo raziskavi, katerih problem je bil ugotoviti povezanost med zaznavami staršev, koliko se razlikuje vedenje mater in očetov do njihovih predšolskih otrok, in med njihovimi prepričanji o istospolnem starševstvu.

V prvi raziskavi so starši predšolskih otrok ocenili, koliko se njihova vedenja do otroka razlikujejo od vedenja njihovega partnerja oziroma partnerice. Ugotavljali smo, koliko so te ocene povezane z njihovimi prepričanji o izenačitvi družin istospolnih staršev z običajnimi družinami. Predvidevali smo, da starši, ki zaznavajo manjše razlike v svojem vedenju in vedenju partnerja oziroma partnerice do otroka, manj nasprotujejo izenačitvi družin istospolnih staršev z običajnimi družinami. Z drugimi besedami, starši, ki so manj tradicionalni v delitvi vlog po spolu, imajo manj tradicionalen pogled na družino.

V drugi raziskavi so starši predšolskih otrok ocenili, koliko so določena vedenja bolj značilna za mater kot za očeta oziroma obratno ter v kolikšni meri so razlike v vedenju mater in očetov do njihovih predšolskih otrok pogojene s spolom oziroma z osebnostjo staršev. Ugotavljali smo povezanost teh ocen z njihovimi zaznavami vedenja otrok do vrstnikov, ki odraščajo v družinah istospolnih staršev. Predvidevali smo, da starši, ki poročajo o manjših razlikah v očetovem in materinem vedenju do otroka in so prepričani, da so te razlike v večji meri pogojene z osebnostjo staršev kot z njihovim spolom, zaznavajo, da imajo vrstniki manj odklonilen odnos do otrok, ki odraščajo v družinah istospolnih staršev.

Podatke smo analizirali tudi glede na demografske spremenljivke, ki so bile naslednje: spol, izobrazba in raven vernosti staršev ter spol in starost otrok. Postavili smo ničelno hipotezo, da se zaznava razlik v vedenju mater in očetov do njihovih predšolskih otrok in njihova prepričanja o istospolnem starševstvu ne razlikujejo glede na demografske spremenljivke.

3. Metodologija

Udeleženci

V prvi raziskavi je sodelovalo sto šestinštirideset staršev (50% očetov, 50% mater) predšolskih otrok (54,8% dečkov, 45,2% deklic), starih od 36 do 72 mesecev ($M=58,89$; $SD=10,97$). 52,1 odstotka staršev je z otroki živelo v mestu, ostali so živeli na podeželju. 93,8 odstotka staršev je bilo starih od 21 do 40 let, ostali so bili starejši. 23,5 odstotka staršev je imelo končano največ triletno srednjo šolo, 35,9 štiri-letno srednjo šolo, 40,6 pa višjo, visoko šolo, fakulteto, magisterij ali doktorat. 18,3 odstotka se jih je opredelilo za ateiste, 73,9 kot zmerno verne in 7,7 kot zelo verne. Razlog, da je v raziskavi sodelovalo enako število mater in očetov, je, da sta na vprašalnik za istega otroka vsak zase odgovorila oba starša. Sklenemo, da je vzorec povsem uravnotežen po spolu staršev, približno uravnotežen po spolu otrok in kraju bivanja (mesto – podeželje). Izobraženost staršev, ki so sodelovali v raziskavi, je relativno dobra, prevladovala pa je zmerna raven njihove vernosti.

V drugi raziskavi je sodelovalo 83 staršev (14,5% očetov, 85,5% mater) predšolskih otrok (44,6% dečkov, 55,4% deklic), starih od 43 do 76 mesecev ($M=64,67$; $SD=7,43$). Vsi starši so z otroki živeli v Mariboru. 91,6 odstotka staršev je bilo starih od 21 do 40 let, ostali so bili starejši. 33,8 odstotka staršev je imelo končano največ triletno srednjo šolo, 32,5 štiri-letno srednjo šolo, 33,8 višjo, visoko šolo, fakulteto, magisterij ali doktorat. 26,9 odstotka staršev se je opredelilo za ateiste, 66,7 kot zmerno verne in 6,4 kot zelo verne. Sklenemo, da je vzorec približno uravnotežen po spolu otrok, enoten glede kraja bivanja (mesto), izobraženost staršev je nižja kot pri vzorcu prve raziskave, raven vernosti pa je približno enaka. Vzorec ni uravnotežen po spolu staršev, saj je sodelovalo pomembno več mater kot očetov.

Pripomočki

- *Vprašalnik o demografskih podatkih.*

Na osnovi zaprtih vprašanj smo dobili podatke o spolu, starosti, izobrazbi in vernosti staršev ter o spolu in starosti njihovih predšolskih otrok.

- *Vprašalniki o razlikah v vedenju mater in očetov do predšolskih otrok.*

Vprašalnik o velikosti razlik v vedenju mater in očetov do njihovega predšolskega otroka: Vprašalnik, pri katerem so starši ocenili, koliko se med seboj razlikujejo v vedenju do njihovega predšolskega otroka, smo oblikovali v obliki ocenjevalne lestvice. Starši so ocenili osemindvajset postavk na štiristopenjski lestvici, pri čemer je ocena 1 – pomenila *ni razlike*, 2 – *je majhna razlika*, 3 – *je razlika* in 4 – *je velika razlika*. Primer postavke: *Koliko se vaše vedenje pri igri s punčko z otrokom razlikuje od vedenja otrokove/ga matere/očeta?*

Faktorska analiza z varimax rotacijo je izpostavila pet faktorjev, ki so pojasnili 66,34 odstotka skupne variance (prvi faktor 15,20%). Prvi faktor, ki smo ga imenovali *Discipliniranje* (6 postavk; $\alpha=0,83$), vključuje kaznovanje in nagrajevanje otroka

in igranje z njim s pravili (zlaganje kock, socialne igre). Faktor *Varnost* (5 postavk; $\alpha=0,89$) vključuje nego in zaščito otroka. Faktor *Bližina* (7 postavk; $\alpha=0,88$) vključuje branje otroku in pripovedovanje zgodb ter komunikacijo z njim. Faktor *Športne dejavnosti* (6 postavk; $\alpha=0,86$) vključuje spodbujanje otroka k raziskovanju in vključevanje otroka v športne dejavnosti. Peti faktor, ki smo ga imenovali *Igra* (4 postavke, $\alpha=0,81$), vključuje igranje z igračami, lovljenje, skakanje, skrivanje ipd. Za vsako podlestvico smo izračunali povprečno oceno postavk, ki jo sestavljajo.

Vprašalnik o specifičnem vedenju matere in očeta do njihovega predšolskega otroka: Vprašalnik smo oblikovali v obliki ocenjevalne lestvice, ki je obsegala 44 postavk o tem, za katerega starša je bolj značilno določeno vedenje do otroka. Udeleženci so postavke ocenili na petstopenjski lestvici, pri čemer je ocena 1 – pomenila *samo mati*, 2 – *večinoma mati*, 3 – *enako matera kot oče*, 4 – *večinoma oče* in 5 – *samo oče*. Na primer udeleženci so ocenili, kdo se z otrokom igra prerivanje.

Faktorska analiza z varimax rotacijo je izpostavila osem faktorjev, ki so pojasnili 79,16 odstotka skupne variance. Ker so bili zadnji faktorji prenizko nasičeni s postavkami, smo jih izločili. Zaradi nizke nasičenosti smo izločili tudi 7 postavk. Ostali trije faktorji so pojasnili 66 odstotkov skupne variance (prvi faktor 31%).

Prvi faktor *Igra* (22 postavk; $\alpha=0,96$) vključuje spodbujanje otroka k različnim dejavnostim, uvajanje otroka v šport, spodbujanje otroka k stikom z vrstniki ter k tveganim dejavnostim ipd. Faktor *Varnost* (13 postavk; $\alpha=0,94$) vključuje kaznovanje, nego in zaščito. Faktor *Komunikacija z vzgojiteljico* (2 postavki, $\alpha=0,88$) smo izločili iz nadaljnje obravnave, saj ne meri vedenja staršev do otroka. Za vsako od podlestvic *Igra* in *Varnost* smo izračunali povprečno oceno postavk, ki ju sestavljajo.

Vprašalnik o zaznavi splošnih razlik med materami in očeti v njihovem vedenju do predšolskih otrok: Udeleženci so na petstopenjski lestvici (1 – *se absolutno ne strinjam*, 2 – *se ne strinjam*, 3 – *ne vem*, 4 – *se strinjam*, 5 – *se absolutno strinjam*) ocenili štiri postavke, ki so se nanašale na njihovo splošno prepričanje o razlikah v obnašanju mater in očetov do njihovih predšolskih otrok. Postavke so bile naslednje: *Vedenje staršev do otroka je pogojeno predvsem z osebnostjo staršev; Vse, kar počne oče z otrokom, bi lahko počela tudi mati; Vse, kar počne mati z otrokom, bi lahko počel tudi oče; Vedenje staršev do otroka ni pogojeno s spolom staršev*. V nadaljnjih analizah smo postavke obravnavali posamično.

□ *Vprašalniki o prepričanjih o družinah istospolnih staršev.*

Vprašalnik o otrocih v družinah istospolnih staršev (Slameršek, 2011): Vprašalnik obsega štiri postavke. Udeleženci so na petstopenjski lestvici (od 1 – *se absolutno ne strinjam* do 5 – *se absolutno strinjam*) ocenili svoje strinjanje s sprejetjem novega družinskega zakonika v Sloveniji, po katerem naj bi bili starši istega spola (dve ženski oziroma dva moška) izenačeni s starši različnega spola (ženska in moški) v vseh pravicah do otroka. Nato so na isti lestvici ocenili svoje strinjanje s trditvijo, da “otrok potrebuje za zdrav razvoj tako prisotnost matere kot očeta, torej mora odraščati tako z materjo kot z očetom”. Na petstopenjski lestvici (od 1 – *me absolutno ne bi motilo* do 5 – *bi me absolutno motilo*) so ocenili, koliko bi jih motilo, če bi obiskoval vrtec,

ki ga obiskuje njihov otrok, tudi otrok istospolnih staršev, in na tristopenjski lestvici (1 – *se ne razlikujejo*, 2 – *se malo razlikujejo*, 3 – *se precej razlikujejo*) so izrazili svoje mnenje o tem, ali se na splošno matere razlikujejo od očetov po vedenju do otrok.

Vprašalnik o vedenju vrstnikov do otroka iz družine istospolnih staršev (Klinc, 2011): Udeleženci so ocenili deset postavk o odnosu vrstnikov do otroka istospolnih staršev na petstopenjski lestvici (od 1 – *se absolutno ne strinjam* do 5 – *se absolutno strinjam*). V nadaljnji analizi smo postavke vprašalnika obravnavali vsako posebej.

Postopek. Vprašalnike, ki smo jih uporabili v raziskavah, so ravnateljice vrtec razdelile vzgojiteljicam izbranih skupin, le-te pa so jih razdelile staršem vseh otrok v svojih skupinah. Starši so izpolnjene in nepodpisane vprašalnike vrnili v največ štiri-najstih dneh v škatlo z lino, s čimer smo zagotovili zaupnost podatkov. V prvi raziskavi je bilo vrnjenih 85,9 odstotka razdeljenih vprašalnikov, v drugi pa 57,0 odstotkov.

V prvi raziskavi smo uporabili *Vprašalnik o velikosti razlik v vedenju mater in očetov do njihovega predšolskega otroka in Vprašalnik o otrocih v družinah istospolnih staršev (Slameršek, 2011)*. 50,7 odstotka udeležencev je prejelo skupino vprašalnikov verzije 1, 49,3 odstotka pa verzije 2. Pri prvi verziji so udeleženci najprej odgovarjali o velikosti razlik med materami in očeti v vedenju do njihovih otrok, nato pa so izrazili svoja prepričanja o istospolnem starševstvu, medtem ko so v drugi verziji najprej odgovarjali o svojih prepričanjih o istospolnem starševstvu in šele nato o razlikah med materami in očeti. Želeli smo se izogniti vplivu vrstnega reda vprašanj na odgovore, kar se je pokazalo kot nepotrebno, saj smo statistično ugotovili, da verzija skupine vprašalnikov ni vplivala na odgovore. Starši so vprašalnike prejeli v pisemski ovojnici, in sicer v vsaki sta bila dva vprašalnika, eden za mater in drugi za očeta.

V drugi raziskavi smo uporabili naslednje merske inštrumente: *Vprašalnik o specifičnem vedenju matere in očeta do njihovega predšolskega otroka, Vprašalnik o zaznavi splošnih razlik med materami in očeti v njihovem vedenju do predšolskih otrok in Vprašalnik o vedenju vrstnikov do otroka iz družine istospolnih staršev (Klinc, 2011)*.

4. Rezultati in interpretacija

4.1. Zaznavanje razlik v vedenju mater in očetov do njihovih predšolskih otrok v povezanosti z demografskimi spremenljivkami

Udeleženci prve raziskave zaznavajo največje razlike v vedenju mater in očetov do njihovih predšolskih otrok pri športnih dejavnostih ($M=2,04$, $SD=0,67$) in igri ($M=2,01$, $SD=0,65$), manjše glede bližine ($M=1,94$, $SD=0,63$) in nudenja varnosti ($M=1,91$, $SD=0,70$) ter najmanjše pri discipliniranju ($M=1,87$, $SD=0,58$). Tovrstne ocene razlik niso povezane z verzijo vprašalnika, spolom otroka in spolom tistega starša, ki je odgovoril na vprašalnik, ter vernostjo staršev; povezane pa so s starostjo

otroka in izobrazbo staršev. Izračuni Pearsonovih korelacijskih koeficientov so pokazali, da starejši kot so otroci, za katere starši odgovarjajo na vprašanja o razlikah med materami in očetmi v obnašanju do otrok, večje razlike opažajo njihovi starši na podlestvicah *Bližina* ($r=0,17$, $p=0,039$) in *Športne dejavnosti* ($r=0,19$, $p=0,025$). Spearmanovi ρ korelacijski koeficienti so pokazali, da čim višja je izobrazba staršev, tem večje razlike zaznavajo starši na podlestvicah *Discipliniranje* ($\rho=0,24$, $p=0,004$), *Varnost* ($\rho=0,22$, $p=0,008$), *Bližina* ($\rho=0,24$, $p=0,004$), *Športne dejavnosti* ($\rho=0,36$, $p=0,000$) in *Igra* ($\rho=0,25$, $p=0,003$). Možno je, da se s starostjo otrok vedno bolj izražajo razlike v vedenju staršev do otrok, ker postaja otrok vedno bolj dejaven in si matere in očetje porazdelijo svoje naloge. Da bolj izobraženi starši zaznavajo večje razlike v vedenju mater in očetov do otrok kot manj izobraženi starši, pa bi lahko razložili na dva načina: da se bolj izobraženi starši vedejo do otroka bolj spolno stereotipno kot manj izobraženi starši ali da bolj izobraženi starši bolj občutljivo zaznavajo te razlike kot manj izobraženi starši.

V drugi raziskavi nas je zanimalo, za koga je bolj značilno določeno vedenje do otroka: za mater ali za očeta. Glede na to, da pri ocenjevalni lestvici ocena 3 pomeni, da udeleženci raziskave ocenjujejo, da je v postavki opisano vedenje staršev enako značilno za matere kot očete, ocena 1, da je značilno samo za matere, in ocena 5, da je značilno samo za očete, ugotavljamo, da je na splošno vedenje, opisano v vseh postavkah skupaj, bolj značilno za matere kot za očete, saj je povprečna ocena 2,67. To pomeni, da so matere bolj vpletene v vzgojo in nego otroka kot očetje, kar se ujema z ugotovitvami drugih avtorjev (Cox idr., 1992). Za očete je bolj značilno vedenje, ki je povezano z igro ($M=2,73$, $SD=2,95$), in manj vedenje, ki je povezano z zagotavljanjem otrokove varnosti ($M=2,61$, $SD=2,77$). Pri interpretaciji dobljenih podatkov moramo upoštevati, da odražajo dobljene ocene predvsem zaznave mater, saj je letih več sodelovalo v raziskavi kot očetov. Tudi v drugi raziskavi se je pokazalo, da z izobrazbo staršev naraščajo njihove ocene zaznanih razlik med materami in očetmi v vedenju do njihovih predšolskih otrok, in sicer pri igri z otrokom ($\rho=0,46$, $p=0,001$). Razlike v ocenah staršev glede na druge demografske spremenljivke niso statistično pomembne.

Rezultati razlik v obnašanju mater in očetov do otrok se ujemajo z ugotovitvami drugih avtorjev, da se očetje bolj kot matere vključujejo v gibalne igre, ki so lahko tudi grobe (npr. ravsanje), spodbujajo tveganja in pogosteje izzovejo razburjenje pri igri. S tem obnašanjem spodbujajo otrokov razvoj samostojnosti, interesa za raziskovanje in uravnavanja čustev (Bretherton, Lambert in Golby, 2005; Parke idr., 2004; v Newland, Coyl in Chen, 2010).

Analiza odgovorov na *Vprašalnik o zaznavi splošnih razlik med materami in očetmi v njihovem vedenju do predšolskih otrok* kaže, da se udeleženci glede na to, da na pet-stopenjski lestvici ocena 3 pomeni neopredeljenost, 5 pa absolutno strinjanje, le rahlo nagibajo k prepričanju, da lahko mati in oče enako dobro poskrbita za otroka in da je njuno vedenje do otroka bolj kot od njunega spola odvisno od njune osebnosti. Rang ocen posameznih postavk je od 3,53 (postavka: *Vedenje staršev do otroka ni*

pogojeno s spolom starša.) do 3,99 (postavka: *Vedenje staršev do otroka je pogojeno predvsem z osebnostjo staršev.*). Izračuni t-testov kažejo, da se neverni starši bolj kot starši, ki so zmerno ali zelo verni (kategoriji smo združili zaradi nizkega števila zelo vernih), strinjajo s trditvami, da bi vse, kar počne oče z otrokom, lahko počela tudi mati ($t=2,78$, $df=74$, $p=0,007$; neveren: $n=21$, $M=4,24$, $SD=0,89$, veren: $n=55$, $M=3,53$, $SD=1,03$); da bi vse, kar počne mati z otrokom, lahko počel tudi oče ($t=2,81$, $df=74$, $p=0,006$; neveren: $n=21$, $M=4,34$, $SD=0,94$, veren: $n=55$, $M=3,47$, $SD=1,10$) in da je vedenje staršev do otroka pogojeno predvsem z osebnostjo starša ($t=2,21$, $df=74$, $p=0,030$; neveren: $n=21$, $M=4,43$, $SD=0,68$, veren: $n=55$, $M=3,89$, $SD=1,03$). Sklenemo, da neverni starši razlike med materami in očeti v njihovem vedenju do otroka v večji meri pripisujejo osebnosti staršev, kar pomeni, da je njihova zaznava razlik v vedenju mater in očetov do predšolskih otrok in razlag teh razlik manj tradicionalna kot pri vernih starših.

4.2. Prepričanja o istospolnem starševstvu v povezavi z demografskimi spremenljivkami

V prvi raziskavi smo uporabili *Vprašalnik o otrocih v družinah istospolnih staršev* (Slameršek, 2011), na osnovi katerega smo ugotovili, da se starši v veliki meri (lestvica je bila od 1 – *se absolutno ne strinjam* do 5 – *se absolutno strinjam*) strinjajo s trditvijo, da otrok potrebuje tako prisotnost matere kot očeta ($M=3,97$, $SD=1,20$). Strinjanje z omenjeno postavko ni povezano z demografskimi spremenljivkami. Na petstopenjski lestvici so tudi ocenili, koliko bi jih motilo, če bi njihov otrok obiskoval vrtec, v katerem bi se srečeval z otrokom istospolnih staršev. Ugotavljamo, da jih 76 odstotkov meni, da jih to ne bi motilo, 17,8 odstotka jih je neopredeljenih, samo 4,1 odstotka staršev pa meni, da bi jih motilo. Otroku istospolnih staršev bi bolj motil očete ($M=2,19$, $SD=0,94$) kot mame ($M=1,75$, $SD=0,70$) ($t=3,13$, $df=141$, $p=0,002$), bolj kot neverne in zelo verne pa bi motil zmerno verne starše ($F=3,12$, $df=139$, $p=0,047$; neverni: $M=1,65$, $SD=0,75$, zmerno verni: $M=2,08$, $SD=0,88$, zelo verni: $M=1,73$, $SD=0,65$). Razlika je statistično pomembna med nevernimi in zmerno vernimi starši ($t=2,25$, $df=127$, $p=0,026$). Korelacija med tem, koliko bi starše motil otrok istospolnih staršev in njihovo izobrazbo, je negativna ($\rho=-0,27$, $p=0,001$), kar pomeni, da čim višjo izobrazbo imajo starši, tem manj bi jih motil otrok istospolnih staršev. 56,9 odstotka staršev meni, da se matere in očete malo razlikujejo med seboj v obnašanju do njihovih predšolskih otrok, 34,9 odstotka pa, da se precej razlikujejo, in samo 4,1 odstotka, da se ne razlikujejo. Najmanjše razlike opazajo starši, ki so zmerno verni ($F=3,96$, $df=137$, $p=0,021$; neverni: $M=2,46$, $SD=0,51$, zmerno verni: $M=2,26$, $SD=0,54$, zelo verni: $M=2,70$, $SD=0,48$). Razlika je statistično pomembna med zmerno in zelo vernimi starši ($t=2,44$, $df=110$, $p=0,016$). Tisti starši, ki imajo dečka, ocenjujejo, da obstajajo večje razlike med materami in očeti v vedenju do otroka, kot starši, ki imajo deklico ($t=2,35$, $df=139$, $p=0,020$; deček: $M=2,42$, $SD=0,55$; deklica: $M=2,21$, $SD=0,54$). Tudi pri tem vprašalniku se je po-

kazalo, da čim bolj kot so starši izobraženi, tem večje razlike med materami in očeti v obnašanju do otrok zaznavajo ($p=0,30$, $p=0,000$). Če sklenemo, večina staršev opaža razlike v vedenju mater in očetov do otroka in meni, da otrok potrebuje prisotnost tako matere kot očeta. Zato ne preseneča, da jih je večina (60,9%) proti sprejetju novega družinskega zakona, 18,5 odstotka jih je neopredeljenih, 19,2 odstotka pa jih je za sprejetje. Strinjanje z novim družinskim zakonikom pa je pomembno povezano s stopnjo vernosti, in sicer bolj kot so starši verni, manj se strinjajo s sprejetjem novega družinskega zakonika ($p=-0,31$, $p=0,000$). Rezultati ne potrjujejo splošne hipoteze, da čim večje razlike v vedenju mater in očetov zaznavajo starši, tem manj so naklonjeni družinam istospolnih staršev, saj kažejo, da zmerno verni starši zaznavajo najmanj razlik v vedenju mater in očetov, a bi jih najbolj motilo, če bi njihov otrok obiskoval vrtec skupaj z otrokom istospolnih staršev.

Druga raziskava je pokazala, da starši izražajo pozitivna prepričanja o vedenju vrstnikov do otroka, ki odrašča v družini istospolnih staršev, in sicer starši visoko ocenjujejo svoje strinjanje s postavkami, da je obnašanje vrstnikov do otroka istospolnih staršev predvsem odvisno od tega, kakšen odnos do istospolnega starševstva ima celotna družba ($M=3,79$, $SD=1,02$), starši teh vrstnikov ($M=3,77$, $SD=1,15$) in vzgojitelji v vrtcih ($M=3,57$, $SD=1,08$). Najmanj pa se strinjajo s tem, da postane otrok, ki odrašča v družini istospolnih staršev, tudi sam homoseksualec ($M=2,58$, $SD=1,12$); da so vrstniki nasilni do otrok istospolnih staršev ($M=2,58$, $SD=0,86$) in da si jih ne izberejo za prijatelje ($M=2,60$, $SD=1,07$). Srednje veliko pa je njihovo strinjanje s trditvami, da vrstniki zasmehujejo otroka istospolnih staršev, ga ne obravnavajo drugače kot otroka heteroseksualnih staršev, ga ponižujejo in zavračajo. Prepričanja o vedenju vrstnikov do otrok istospolnih staršev se ne razlikujejo pri starših, ki izražajo različno stopnjo vernosti. Razlikujejo pa se glede na spol udeležencev, in sicer matere ($M=3,87$, $SD=1,12$) v večji meri kot očetje ($M=3,00$, $SD=1,12$) menijo, da je obnašanje vrstnikov do otrok istospolnih staršev odvisno od odnosa njihovih staršev do teh otrok ($t=2,19$, $df=75$, $p=0,032$). Prav tako matere ($M=3,68$, $SD=1,04$) v večji meri kot očetje ($M=2,78$, $SD=1,09$) menijo, da je obnašanje vrstnikov do otrok istospolnih staršev odvisno od odnosa vzgojiteljev oziroma učiteljev do teh otrok ($t=2,42$, $df=75$, $p=0,018$). Tudi v tem primeru matere kažejo manj tradicionalno prepričanje o družinah istospolnih staršev kot očetje.

Glede na spol otroka obstaja le ena statistično pomembna razlika v prepričanjih staršev o vedenju vrstnikov do otroka istospolnih staršev, in sicer starši, ki imajo predšolskega sina, se v večji meri strinjajo s trditvijo, da so vrstniki telesno nasilni do otrok istospolnih staršev, kot starši, ki imajo predšolsko hčerko ($t=2,16$, $df=75$, $p=0,034$, sin: $n=36$, $M=2,81$, $SD=0,86$, hči: $n=41$, $M=2,39$, $SD=0,83$). Rezultate lahko pojasnimo z ugotovitvijo drugih avtorjev, da so dečki na splošno bolj telesno nasilni do vrstnikov kot deklice (pregled v Papalia, Olds in Feldman, 2003).

4.3. Povezanost med zaznavo razlik med materami in očeti v vedenju do otroka in prepričanju o istospolnem starševstvu

Strinjanje z novim družinskim zakonikom je statistično pomembno negativno povezano z opažanjem razlik na podlestvici Igra ($r=-0,20$, $p=0,019$), kar pomeni, da bolj, kot se starši strinjajo s sprejetjem novega družinskega zakonika, manj razlik opažajo med materami in očeti v igri z otrokom, in obratno. Strinjanje s trditvijo, da otrok potrebuje za zdrav razvoj tako prisotnost matere kot očeta, je statistično pomembno pozitivno povezano z opažanjem razlik med materami in očeti pri športnih dejavnostih z otrokom ($r=0,18$, $p=0,39$), in sicer bolj kot se starši strinjajo s trditvijo, da otrok potrebuje prisotnost tako matere kot očeta, večje razlike opažajo med materami in očeti pri športnih dejavnostih, ki jih izvajajo z otrokom. Tudi ta ugotovitev je skladna s postavljeno hipotezo. Strinjanje s trditvijo, da se matere razlikujejo od očetov po vedenju do otroka, pa se, kot je bilo pričakovano, statistično pomembno povezuje z ocenami razlik na vseh podlestvicah, in sicer bolj kot se starši strinjajo s splošno trditvijo, da se matere in očetje razlikujejo po vedenju do otroka, večje razlike označijo tudi na podlestvicah *Discipliniranje* ($r=0,41$, $p=0,000$), *Varnost* ($r=0,40$, $p=0,000$), *Bližina* ($r=0,52$, $p=0,000$), *Športne dejavnosti* ($r=0,49$, $p=0,000$, $n=135$) in *Igra* ($r=0,54$, $p=0,000$). Rezultati potrjujejo veljavnost *Vprašalnika o velikosti razlik v vedenju mater in očetov do njihovih predšolskih otrok*.

Sklenemo lahko, da je povezanost med odgovori na vprašalnik o razlikah med materami in očeti v njihovem vedenju do otroka in prepričanju o družinah istospolnih staršev potrdila postavljeno hipotezo, da večje razlike, kot udeleženci zaznavajo v vedenju mater in očetov do njihovih predšolskih otrok, manj se strinjajo s sprejetjem novega družinskega zakonika, ki bi izenačil družine istospolnih staršev z družinami heteroseksualnih staršev, saj menijo, da otrok potrebuje za zdrav razvoj tako prisotnost matere kot očeta.

Predvidevali smo, da manj kot se očetje vključujejo v nego in vzgojo otrok, bolj so starši tradicionalni in bolj negativna so njihova prepričanja o vedenju vrstnikov do otrok, ki odraščajo v družinah istospolnih staršev. Predpostavko potrjujejo statistično pomembna negativna zveza med strinjanjem s trditvijo, da vrstniki zasmehujejo otroka istospolnih staršev, in oceno, kdo od staršev v večji meri nudi otroku varnost in zaščito ($r=-0,25$, $p=0,040$). Manj kot se starši strinjajo s postavko, da vrstniki zasmehujejo otroka istospolnih staršev, bolj menijo, da očetje nudijo otroku zaščito. Nadalje so rezultati pokazali, da manj kot se starši strinjajo s postavko, da vrstniki otroka istospolnih staršev ponižujejo, bolj se strinjajo s postavko, da vedenje staršev do otroka ni pogojeno s spolom starša ($r=-0,30$, $p=0,008$). Rezultati druge raziskave so potrdili hipotezo, da čim manj kot se očetje in matere razlikujejo v vedenju do njihovih otrok (predvsem v nujenju varnosti), in čim manj kot te razlike v vedenju staršev pripisujejo njihovu spolu, tem manj so negativna njihova prepričanja o vedenju vrstnikov do otrok, ki živijo v družinah istospolnih staršev.

5. Sklep

Namen prispevka ni bil zastopati pozitivnega ali negativnega stališča do družin istospolnih staršev, ampak le ugotoviti, ali je zaznava razlik v vedenju mater in očetov do otrok pri starših predšolskih otrok povezana z njihovimi prepričanji o družinah istospolnih staršev. Predvidevali smo, da je zaznava razlik v vedenju mater in očetov do otrok le eden izmed pomembnih dejavnikov, ki vplivajo na prepričanja o družinah istospolnih staršev, in da je bolj tradicionalna delitev starševskih vlog po spolu povezana z bolj odklonilnim stališčem do istospolnega starševstva. Rezultati raziskave so potrdili omenjeno povezanost, hkrati pa smo ugotovili, da so zaznave razlik v vedenju mater in očetov do njihovih predšolskih otrok ter prepričanja o istospolnem starševstvu povezana z nekaterimi demografskimi spremenljivkami, kot sta raven vernosti staršev in njihov spol.

Pomanjkljivost prve raziskave je, da so v njej sodelovali le starši iz popolnih družin, druge pa, da so v njej sodelovali le starši, ki živijo v mestu, in pomembno več žensk kot moških, zato rezultatov ni dopustno posploševati na vse starše predšolskih otrok. Pomembna slabost raziskav so neizpolnjeni vprašalniki (v drugi raziskavi nekaj manj kot polovica razdeljenih), kar kaže, glede na naša predvidevanja, na nepripravljenost staršev predšolskih otrok odgovarjati na vprašalnike o istospolnem starševstvu. Odgovori udeležencev raziskav temeljijo na njihovih prepričanjih in ne na izkušnjah (v drugi raziskavi le eden od staršev poroča, da pozna družino istospolnih staršev). Vendar vse omenjene omejitve raziskav ne izkrivijo njihovih rezultatov, povezanih z osnovno hipotezo, da so zaznave razlik v vedenju mater in očetov do njihovih predšolskih otrok povezane s prepričanji o istospolnem starševstvu. Ker so rezultati potrdili postavljeno hipotezo, smo potrdili enega izmed dejavnikov, ki vplivajo na prepričanja staršev predšolskih otrok o družinah istospolnih staršev.

Uporabna vrednost raziskav, predstavljenih v članku, je v razumevanju dejavnikov, ki vplivajo na prepričanja o istospolnem starševstvu, kar je nujen pogoj za sprejemanje političnih odločitev na tem področju.

Zlatka Cugmas, Ph.D.

Parents' beliefs about same-sex parenting

Numerous studies (review in Verissimo et al., 2011) show that modern fathers are playing an increasingly important role in the care and upbringing of their children. Even though they are equally capable as mothers for the care and upbringing of children (Cox, Owen, Henderson and Margand, 1992), they differ from mothers in their behaviour to children (Cox et al., 1992, Rosen and Rothbaum, 1993). Their interaction with children is particularly prone to stimulating activities, whereas mothers principally offer children consolation and comfort (John and Halliburton, 2009).

We performed two research studies where the main issue was to determine the connection between parents' perceptions of how the behaviour of mothers and fathers to their preschool children differs, and between their beliefs about same-sex parenting.

In modern times, family is facing important changes. It is liberating from biological determinants, reproduction is no longer tied solely to heterosexual arrangements and marriage (Švab, 2001). Same-sex families are characterised by social parenthood in which one or even both parents are socially rather than biologically connected with their children. The social bond is permanent, intimate, emotional and connected with the economic responsibility of the adult for children (Semolič Ciljan, 2010).

In the research studies that we carried out with 146 parents of children aged on average 58.9 months, and 83 parents of children aged on average 64.7 months, we expected that parents who perceive fewer differences in the behaviour of mothers and fathers to preschool children have a more positive opinion on same-sex parent families than parents who perceive more differences in the behaviour of mothers and fathers. We were also interested in the connection among these perceptions and opinions of parents and demographic variables such as sex and age of children, and sex, education and faithfulness of parents.

We have put together (1) The questionnaire on demographic data and (2) the following questionnaires about the differences in the behaviour of mothers and fathers of preschool children: (2a) The questionnaire on the extent of differences in the behaviour of mothers and fathers to their preschool child, where the parents assessed on the four-point scale how much their behaviour differs to their preschool child (the factor analysis highlighted the following five factors: Discipline, Safety, Closeness, Sports and Play), (2b) The questionnaire on the specific behaviour of the mother and father to their preschool child, where parents rated on a five-point scale for which of them (mother or father) a specific behaviour to the child is more typical (the factor analysis highlighted the following factors: Play and Safety), and (2c) The questionnaire on the perception of general differences between mothers and fathers in their behaviour to their preschool child, where parents rated four items on a five-point scale which referred to their general beliefs about the differences in the behaviour of mothers and fathers to preschool children. We used the following questionnaires on beliefs about same-sex parent families: (3a) The questionnaire on children and families of same-sex parents (Slameršek, 2011), in which parents rated their agreement with the adoption of the new Family Code in Slovenia and with the statement that "a child needs both mother and father's presence for a healthy development, therefore it must grow up with both the mother as well as the father", they rated how much they would mind if a child of a same-sex parent family attended the same nursery school as their children, and expressed their views on whether the behaviour of mothers generally differs from the behaviour of fathers to children, and (3b) The questionnaire on the behaviour of peers to a child from a same-sex parent family (Klinc, 2011), in which the parents rated ten items about the relationship of peers to the child of same-sex parents. When collecting data, we ensured confidentiality to all the participants of the research.

The results of both research studies have confirmed the hypothesis that the more significant differences the participants perceive in the behaviour of mothers and fathers to their preschool children, the more negative beliefs they express about families of same-sex parents, and vice versa. The participants of the first research have perceived the largest differences in the behaviour of mothers and fathers to their preschool children in sport activities and play, less in closeness to the child and the provision of security and the smallest in discipline. In both research studies, more educated parents perceived greater differences in the behaviour of mothers and fathers to the children than less educated parents, which can be explained by the fact that more educated parents behave more sexually stereotyped to their child as less educated parents, or (which is more likely according to other research results) that the more educated parents are more sensitive to detect these differences than less educated parents. The participants of another research only slightly inclined to the belief that the mother and father can take care of the child equally well and that their behaviour to the child rather than to their sex depends on their personalities. Non-religious parents attributed the differences between the behaviour of mothers and fathers to their child's mostly to the personality of the parents, which means that their perception of such differences was less traditional than with religious parents. If a child of same-sex parents was attending nursery school together with their children, this would bother fathers more than mothers, moderately religious parents more than non-religious parents and less educated parents more than more educated parents. Most participants (60.9%) were opposed to the adoption of the new family code, and religious parents expressed greater opposition than non-religious parents.

Consistent with the hypothesis were the results which showed that the greater differences, the participants perceived in the behaviour of mothers and fathers to their preschool children, the less they agreed with the adoption of the new family code, which would equalise the same-sex parent families with heterosexual parent families, and the more they agreed with the statement that a child needs both mother and father's presence for a healthy development. Furthermore, the results showed that the less fathers and mothers differ in their behaviour to their children, and the less they attribute these differences to their sex, the less their beliefs about the behaviour of peers to children living in same-sex parent families are negative.

In conclusion, we are stating the deficiencies of the presented studies (the issue of representativeness of the sample of participants, poor motivation of participants for solving questionnaires, etc.) and the practical value of the obtained results.

LITERATURA

1. Cox, M.J., Owen, M.T., Henderson, V.K., Margand, N.A. (1992). Prediction of infant-father and infant-mother attachment. *Developmental Psychology*, 28, str. 474–483.
2. Čuš, A. (2011). Povezanost osebnostnih lastnosti odraslih z njihovimi prepričanji o istospolnem starševstvu. Diplomaska naloga. Maribor: Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta.
3. John A., Halliburton, A.L. (2010). Q methodology to assess child-father attachment. *Early Child Development and Care*, 180 (1,2), str. 71–85.

4. Klinc, J. (2011). Vpliv vrstnikov na otrokov razvoj. Diplomaska naloga. Maribor: Univerza v Mariboru, Pedagoška fakulteta.
5. Newland, L.A., Coyl, D.D., Chen, H.H. (2010). Fathering and attachment in the USA and Taiwan: contextual predictors and child outcomes. *Early Child Development and Care*, 180 (1-2), str. 173–191.
6. Papalia, D.E., Olds, S.W., Feldman, R.D. (2003). *Otrokov svet. Otrokov razvoj od spočetja do konca mladostništva*. Ljubljana: Educy.
7. Rener, T., Sedmak, M., Švab, A., Urek, M. (2006). *Družine in družinsko življenje v Sloveniji*. Koper: Založba Annales.
8. Rosen, K.S., Burke, P.B. (1999). Multiple attachment relationships within families: Mothers and fathers with two young children. *Developmental Psychology*, 35 (2), str. 436–444.
9. Rosen, K.S., Rothbaum, F. (1993). Quality of parental caregiving and security of attachment. *Developmental Psychology*, 29 (2), str. 358–367.
10. Rožac Darovec, V. (ur.) (2006). *Družine in družinsko življenje v Sloveniji*. Koper: Založba Annales.
11. Semolič Ciljan, T. (2010). *Socialno starševstvo*. Diplomaska naloga. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede.
12. Slameršek, S. (2011). *Prepričanja staršev o tem, ali otrok potrebuje matero in očeta*. Diplomaska naloga. Maribor: Univerza v Mariboru, Pedagoška fakulteta.
13. Švab, A. (2001). *Družina: od modernosti k postmodernosti*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
14. Verissimo, M., Santos, A.J., Vaughn, B.E., Torres, N., Monteiro, L., Santos, O. (2011). Quality of attachment to father and mother and number of reciprocal friends. *Early Child Development and Care*, 181 (1), str. 27–38.
15. Wainright, J.L., Patterson, C.J. (2006). Delinquency, victimization, and substance use among adolescents with female same-sex parents. *Journal of Family Psychology*, 20 (3), str. 526–530.

Dr. Zlatka Cugmas (1962), redna profesorica za razvojno psihologijo na Pedagoški fakulteti v Mariboru.

Naslov: Mariborska 10, 3210 Slovenske Konjice, SI; Telefon: (+386) 03 575 61 70

E-mail: zlatka.cugmas@uni-mb.si